

אפיון ערכים, עמדות ותפיסות באוכלוסייה הבדואית בנגב בנוגע לפעילויות שלטוניות ו/או חברתיות: השפעות על יישום תוכניות ומענים אפשריים

עירית אייזיק ♦ זהר שרביט ♦ דורי ריבקין

הפורום הציבורי השני
למחקר הערכת תוכנית החומש
לאוכלוסייה הבדואית בנגב

רקע

מבנה המצגת

- מטרת המחקר
- רכיבי המחקר
- ממצאים
- המלצות יישומיות

1. ללמוד מן הנעשה במדינות בעולם המתמודדות עם חסמים תרבותיים ועל פרקטיקות מיטביות להתמודדות עמם
2. להבין את דרכי ההתמודדות של המנהיגות המקומית עם פערים ערכיים ותרבותיים
3. להעמיק את ההיכרות עם מאפייני התרבות הבדואית וערכיה בהקשר של מדיניות ויישום פעילויות שלטוניות וחברתיות
4. ללמוד על סולם הערכים של האוכלוסייה ומנהיגיה

רכיבי המחקר

איכותני – ראיונות

סקירת ספרות משווה

מטרת הראיונות

לנתח את דרכי ההתמודדות של המנהיגות המקומית ושל נותני השירותים בממשלה ובמגזר האזרחי עם פערים ערכיים ותרבותיים ולבחון את תפיסתם את צורכי האוכלוסייה וערכיה

ראיונות:

סך הכול נערכו 17 ראיונות, גם גברים ונשים, וקבוצת מיקוד אחת:

- 7 ראיונות עם שמונה עובדים ברשויות המקומיות
- 6 ראיונות עם פעילים ומנהיגים חברתיים
- 2 ראיונות עם חוקרים
- 2 ראיונות עם עובדים שלא מהאוכלוסייה הבדואית, שעובדים ברשות מקומית בדואית

סקירת ספרות משווה

מטרת הסקירה

- ללמוד מן הנעשה במדינות בעולם המתמודדות עם חסמים תרבותיים ביישום מדיניות כלפי אוכלוסיות מיעוט מסורתיות-שבטיות ולמפות את הכלים והפעולות מותאמי התרבות שבהם הן נוקטות כדי לקדם שיח ושיתופי פעולה

הקריטריונים להכללה בסקירה:

- מדינות שצברו ניסיון בפיתוח כלכלי-חברתי לצורך צמצום פער תרבותי-חברתי בין קבוצת השלטון לקבוצת המיעוט
- מיעוטים אתניים מקומיים השונים תרבותית מקבוצות הרוב, שיש להם אורח חיים ייחודי והם חיים באזורי מחייה נפרדים ושמעמדם החברתי-כלכלי נמוך משמעותית משאר האוכלוסייה

מיעוטים שנבחרו:

1. הסאמי במדינות הנורדיות
2. הרומה במדינות אירופה
3. האבוריג'ינים באוסטרליה
4. האבוריג'ינים בקנדה

ממצאי ביניים

- קשיים וחסמים
- כיווני פעולה
- דוגמאות מן העולם

תמות מרכזיות שעלו מן הראיונות

1. מורכבות יחסי ממשלה-רשויות
2. האוכלוסייה הבדואית כחברה בשינוי ובמעבר
3. היעדר שיתוף ושותפות

יחסי ממשלה-רשות

קשיים וחסמים: יחסי ממשלה-רשויות

1. תחושה קשה של אפליה וחוסר צדק
2. חולשת הרשויות המקומיות אל מול הצורך להתמודד עם מציאות מורכבת
3. חוסר אמון כלפי מוסדות השלטון וכלפי החברה הישראלית הכללית
4. הקושי להתמודד עם תופעת הפשיעה והאלימות ביישובים הבדואים

"לקחו את הסמכויות של ראש הרשות בדואי, אם תשווי אותו לראש הרשות יהודי במיתר תראי זה עולם אחר לגמרי. שמה אין מתווכים באמצע, אין אפוטרופוס באמצע. פה על כל שקל שמו לך מנהל מנהלת"

"אנחנו זועקים 15 שנים בואו תאספו את הנשק. אנחנו לא יכולים, אני כאזרח לא יכול להתמודד עם משפחות הפשע."

1. נכונות כנה לשיח על פתרונות מותאמים בלי הכתבות מלמעלה
2. סיוע לרשויות להתנהל עצמאית ותמיכה ביכולותיהן, במקום פיקוח שנתפס כמקשה ומבקר
3. בחירת אנשי מקצוע שלא מהאוכלוסייה הבדואית לתפקידים מקצועיים רגישים
4. צמצום הבירוקרטיה הכרוכה ביישום של תוכניות בתוכנית החומש

"אלה שקובעים את המדיניות, הם צריכים לקחת בחשבון את המנהגים של האנשים, את המסורת של האנשים, ובראש ובראשונה יש לערב אותנו בתכנון. לערב אותנו בכל מיני פיתוחים.... אם אתה בא ומדבר עם בן אדם ואתה מערב אותו ואתה משכנע אותו, הוא זורם איתך"

1. באוסטרליה הוקמה מועצה משותפת לחברי הממשלה ולנציגי האוכלוסייה

2. בשוודיה ובאוסטרליה מונו מתאמי מיעוטים באגפי הממשלה השונים, העוסקים בצורכי האוכלוסייה

3. בקנדה מופעלים מנגנונים דו-צדדיים קבועים בפיתוח מדיניות עבור האוכלוסייה

4. בשוודיה, האוכלוסייה מיוצגת על ידי פרלמנט מטעמה

חברה בשינוי ומעבר

קשיים וחסמים: האוכלוסייה הבדואית בחברה בשינוי ומעבר

1. שונות רבה בתוך האוכלוסייה הבדואית מקשה על התאמת מענים
2. תחושה של היעדר אופק לצעירים.ות
3. שינויים במעמדן של הנשים והצורך לתת מענים מותאמים למגוון הצרכים

"לגבי מסורת אני כבר פחות מעניין אותי לגור באוהל, פחות מעניין אותי לגדל עדר
בבשים ליד הבית וכן מעניין אותי לפרסם בז'ורנלים גבוהים"

כיווני פעולה

1. התאמת המענים לצרכים בכל יישוב ובכל אזור
2. הקמת מרכזי נוער שיסייעו לבני נוער להכיר את האפשרויות הקיימות בתחומי ההשכלה והתעסוקה
3. סיוע לצעירים שרוצים ללמוד מקצוע או לימודים אקדמיים בישראל להתגבר על פערי שפה ולהשתלב בלימודים
4. מתן מענה לצרכים של נשים שרוצות להשתלב בעבודה מחוץ לבית

"לא להגיד כל הזמן שהחברה לא מאפשרת לאישה לצאת, הגבר לא מאפשר לאישה שתצא מהבית. עובדה שאנחנו מצליחות להגיע לכל הכפרים, ויש נשים שיוצאות ועוברות מאוטובוס לאוטובוס והיא רוצה לעבוד ומטלטלת ממקום למקום"

1. באוסטרליה נבנתה תוכנית של נשים מחנכות-מקומיות. במסגרת התוכנית קיבלו המחנכות ליווי מקצועי ונבנו בשיתוף איתן תוכניות מותאמות לצורכי הקהילה
2. בשוודיה ובקנדה, הקידום הכלכלי מתבסס על המסורת ועל התרבות – מימון פרויקטים מקומיים, השקעה בתשתיות טכנולוגיות ועוד
3. באוסטרליה נבנות תוכניות מבוססות נתונים ברמה מקומית, ונבנים פרופילים מקומיים לכל אזור
4. באוסטרליה ובכמה מדינות בהן הרומה חיים באירופה, מופעלות תוכניות גישור וחונכות כדי לגשר על פערים תרבותיים וערכיים בתחום החינוך, התעסוקה, הבריאות ועוד

היעדר שותפות ושיתוף

קשיים וחסמים: היעדר שותפות ושיתוף

1. תחושה של חוסר שיתוף של התושבים וראשי הרשויות בהחלטות שנוגעות לחייהם
2. קבלת החלטות שמשפיעות על חיי הבדואים בנגב ללא חשיבה משותפת
3. לאוכלוסייה אין יכולת להשפיע על קבלת ההחלטות

"הניסיון שלנו מלמד שגם כאשר אומרים לנו כן ומקשיבים לנו אז בסוף
עושים מה שבא להם"

כיווני פעולה שעלו מהראיונות

1. בניית תוכניות פעולה משותפות תוך מתן ליווי משלב התכנון ועד הביצוע לרשויות שזקוקות לכך
2. לקיחת אחריות על הובלת שינויים על ידי החברה הבדואית
3. שילוב של עובדים ערבים ובדואים במשרדי ממשלה
4. בניית מוסדות ציבור ביישובים הבדואיים, כגון בית משפט ובית חולים
5. חשיבה משותפת עם נציגי האוכלוסייה על מתן מענה לסוגיית הקרקעות

"תוכניות פעולה משותפות. נכין ביחד, לא רק אנחנו כמועצה כי לא יאמינו לנו. בואו נבצע יחד, עם ליווי מההתחלה עד הסוף נבצע ונעשה את השינוי ביחד. ככה בונים אמון"

1. באוסטרליה הוקמו ועדות אשר משלבות את המומחיות של הילידים ושל אנשי ממשלה. הוועדות פועלות באופן שוטף כחלק מעבודת הממשלה
2. באוסטרליה, ארגונים פועלים בתהליכי הערכה משותפים עם הקהל במטרה להבטיח שממצאי הערכה ישקפו את הצרכים המקומיים. למשל, תוכנית Wadeye
3. בשוודיה שולבו מענים לצורכי האוכלוסייה הילידית בשלוש רמות הממשל: לאומית, אזורית ומקומית. לדוגמה, מתאם ברשויות שמתווך בין השלטון המקומי ובין אוכלוסיית הסאמי

INVOLVEMENT

- מומלץ לקדם מעורבות פעילה של נציגי האוכלוסייה
הבדואית בכל שלבי פיתוח התוכניות עבורם
(תכנון, פיתוח, יישום ובקרה) באמצעות:
- הכשרה ופיתוח של מנהיגות מקומית
 - הגברת מעורבות האוכלוסייה הבדואית
 - בתהליכי הערכה ומדידה של תוצאות תוכניות
 - קידום שותפות בתהליכי תכנון ופיתוח תוכניות
 - הגברת מעורבות הורים בתוכניות חינוך לילדים

CONNECTION

- מומלץ לפעול לחיזוק קשרי אוכלוסייה
בדואית-ממשלה באמצעות:
- הרחבת תפקידי המתאמים
 - קידום **מנגנוני שיתוף** הציבור הבדואי
 - קידום ייצוג הולם של נציגים בדואים
- במדיניות ממשלתית

CULTURE

מומלץ לפעול להתאמה
תרבותית של שירותים, בין
היתר באמצעות:

- תוכניות חונכות
- תוכניות גישור

INNOVATION

מומלץ לטפח ולפתח יזמות
וחדשנות עסקית מקומית,
בין היתר באמצעות:

- פיתוח יזמות מקומית
- תמיכה בעסקים דרך הון
וליווי עסקי
- קידום והקמה של עסקים
חברתיים

LOCAL

מומלץ לפעול ליצירת
פתרונות מקומיים מותאמי
תרבות וערכים באמצעות:
• בניית פרופילים מקומיים
שיאפשרו התאמה מיטבית
של מענים ושירותים
לצרכים ייחודיים

תודה על ההקשבה

irita@jdc.org

zoharsh@jdc.org

dorir@jdc.org

